

Slovák žijúci v USA sa chce po rokoch vrátiť: SÚČASNÁ AMERIKA MI PRIPOMÍNA ČASY NAŠEJ TOTALITY

- CZ24 News | 2. května 2021

USA: Andrej Arpáš o svojich skúsenostiach s „woke“ výstrelkami na Kolumbijskej univerzite v New Yorku.

Vždy sa pokladal za klasického liberála, nemal rád Trumpa a ešte vlani volil v slovenských voľbách PS/Spolu. Jeho skúsenosti s progresívnymi excesmi na Kolumbijskej univerzite v New Yorku, kde vyštudoval dátovú vedu, však zmenili jeho optiku. Andrej Arpáš (34) z Bratislavy.

Andrej Arpáš (34) z Bratislavy

Ako dlho žijete v USA?

Od januára 2015, s niekoľkomesačnou prestávkou v roku 2019.

O dianie vo vlasti sa však stále zaujímate. Našli ste čas odskočiť si domov a hlasovať v minuloročných slovenských parlamentných voľbách?

Nie osobne, ale na diaľku. Volil som PS/Spolu. Pokladám sa za klasického liberála. Predtým som zvykol voliť SDKÚ-DS, lebo rešpektujem, čo Dzurinda s Miklošom vykonali pre Slovensko, aj keď sú dnes zasnávaní. Minulý rok som chcel voliť hlavne stranu Spolu kvôli ľuďom ako Miroslav Beblavý, Dalibor Roháč či Pavel Macko, ktorých si vážim, lebo majú podľa mňa osobnú integritu, vzdelanie a autentický záujem, aby Slovensko bolo úspešnou krajinou. Keďže išli do volieb s PS, dal som hlas koalícii týchto dvoch strán.

Žili ste v USA počas Trumpovho funkčného obdobia. Aký bol váš názor na neho?

Do Spojených štátov som prišiel ešte za Obamu a zažil som volebnú kampaň, ktorá vyniesla Trumpa do Bieleho domu. V tom čase bolo aj medzi konzervatívami veľké krídlo, ktoré bolo proti nemu. Týkalo sa to aj časti Republikánskej strany. Libertariáni boli rozdelení – hlavne kvôli tomu, že niektorým nebola sympatická Hillary Clintonová. No vo svojom okolí som sotva poznal niekoho, kto by podporoval Trumpa.

A vy?

Ani ja som ho nepodporoval. Zúčastnil som sa dokonca na protestoch proti nemu v New Yorku a Washingtone, ktoré sa konali v čase jeho inaugurácie. Myslel som si vtedy, že je to škoda. Nie som americký občan, nemôžem teda voliť prezidenta USA, no skoro všetci moji kamaráti volili Hillary Clintonovú. Chodil som dokonca s odznakmi jej kampane a po jej nezvolení som bol sklamaný.

Hovoríte o tom v minulom čase. Vaše vnímanie politiky sa odvtedy posunulo? Čo sa stalo?

Skutočne sa posunulo. Zastávam pravidlo, že objektívnym kritériom reality je prax. V USA sa v súčasnosti na piedestál vyzdvihuje fráza „lived experience“ (žitá skúsenosť), ktorá už trochu znie ako kliše. V každom prípade, vaša žitá skúsenosť v Spojených štátoch môže byť diametrálne odlišná od toho, čo sa človek bežne dočíta, aj čo som čítal ja od kruhov, ktoré samy seba vnímajú ako intelektuálne. Zažil som proste rozpor naratívu a reality.

V čom presne ten rozpor spočíval? Bolo niečo, čo vás na živote v súčasnej Amerike šokovalo alebo vydesilo?

Šokovalo a vydesilo sú správne slová. Moja rodina má šťastie aj aškenázsky pôvod. Vieme, čo sa dialo v Európe počas druhej svetovej vojny. Vieme tiež, čo sa dialo neskôr, za komunistov. Počas studenej vojny bola Amerika pre mnohých ľudí za železnou oponou tým reaganovským „žiarivým mestom na kopci“. No dnes sa paradoxne pomery v Spojených štátoch začínajú podobať na to, čo sme my poznali vo východnom bloku.

Nie je to prehnané tvrdenie?

Nie je to len môj dojem, ale skúsenosť hromady ľudí okolo mňa, ktorých poznám. Mnohí z nich to priznávajú len v dôvernom rozhovore, lebo majú pocit, že nahlas to povedať nemôžu a v skrytosti to snád' nejakým prečkajú. Je to jeden zážitok za druhým. Obzvlášť na Kolumbijskej univerzite to prichádzalo z extrémneho smeru toho, čo by sme mohli označiť ako progresívny liberalizmus.

Skúste uviesť príklad.

Na Kolumbijskej univerzite máte napríklad tradíciu školských klubov, ktoré rozostavia svoje stánky na pozemku univerzity, môžete sa medzi nimi prechádzať, pristaviť sa, pohovárať sa, prípadne sa do niektorého prihlásiť. Bol tam okrem iného stánok matematickej spoločnosti pre ženy. Zaujalo ma to, lebo som matematiku sám študoval. Pristavil som sa a naivne som sa spýtal, kde by som našiel podobný klub pre mužov. Slečna, ktorá tam bola – biela Američanka – len odvrkla, že pre mňa je to všade. Požiadal som ju teda, nech mi ukáže konkrétny stánok, ku ktorému mám ísť. Taký stánok proste nebol.

Čo z toho vyplýva?

Na univerzite sú kluby a tiež špeciálne podujatia s potenciálnymi zamestnávateľmi pre študentov, ktorí sú ženy, Afroameričania, Hispánci alebo LGBTIQ+, no už nie pre bielych mužov. My sme sa mohli zúčastniť na jednom takom podujatí, ktoré bolo pre všetkých a len raz za polroka. Mnohí zamestnávatelia sa s vami ako zahraničným študentom ani nebavia, pokiaľ nemáte aspoň zelenú kartu.

No pre príslušníkov domácich minorít existujú takzvané zrýchlené kariérne dráhy, čo je politicky korektný výraz pre „niečo za nič“. Existujú tu „trofeje za účasť“, kde ste ocenený len preto, že ste sa zúčastnili, nie preto, že ste obsadili prvé, druhé, prípadne tretie miesto... Ak sme kedysi verili, že Amerika je meritokracia, kde záleží na schopnostiach, tak dnes je to už inak.

Prečo ste to vnímali ako problém?

Na Slovensku som na vysokej škole neštudoval. Mnohé veci o matematike som sa naučil sám alebo

cez rôzne kurzy. Nikoho nikdy nezaujímal, aké možnosti som mal naučiť sa ich. Na Kolumbijskej univerzite som ročne platil vyše 120-tisíc dolárov školné. Šokovalo ma, že kvôli môjmu pohlaviu a farbe pleti som proste nemohol využívať určité vymoženosti svojej školy. A keď sa na to rozhodnete poukázať, ste ešte navyše onálepkovaný ako „bigotný“. Čo tiež pripomína komunizmus, keď boli ľudia nálepkovaní ako „kulaci“ alebo „buržuji“.

To s tými študentskými klubmi je možno trochu nepríjemný a bizarný zážitok, no zovšeobecňovať na jeho základe sa asi nedá.

Takéto veci boli na dennom poriadku. Pôsobil som tiež v akademickom senáte. Sedel som v jednej 15-člennej pracovnej skupine. Slovník, ktorý sa tam bežne používal, bol akoby vystrihnutý z nejakých Leninových spisov. Musíte napríklad deklarovať svoje uprednostňované zámená.

Čo to znamená?

Či chcete byť oslovený ako „he/him“ (on/jeho), „she/her“ (ona/ju) alebo niečo iné. Mali by ste to uvádzať na začiatku pri každom elektronickom stretnutí počas pandémie. Vaše uprednostňované zámená uvádzate jedným dychom s menom a priezviskom. Keď to neurobíte, je to považované za mikroagresiu a môže byť voči vám vedené disciplinárne konanie. Priebeh a výsledok takýchto disciplinárnych konaní býva tiež veľmi odlišný v závislosti od toho, či ste biely muž alebo člen niektorej z historicky marginalizovaných minorít.

Aké iné zámená okrem „on“ a „ona“ môžete mať?

„Zhe/zhim“, čo sa ani nedá poriadne preložiť do slovenčiny alebo pomnožné „they/them“ (oni/ich). Kto sa tak cíti, môže ich pre seba používať, s tým, že od ostatných sa očakáva, že ich v komunikácii s touto osobou budú používať tiež. Ak to nerobíte, máte problém.

Teraz letia všelijaké etnické veci, musíte rešpektovať rôzne exotické kultúry, ktoré sú miláčikmi progresívnej elity. No asi neprekvapí, že pri všetkom tomto dôraze, aby sa členovia istých skupín necítili dotknutí, sa málokto obťažoval naučiť, ako sa správne vyslovuje moje priezvisko. No ak som ja niekoho opravil, keď ho vyslovil nesprávne, bola to mikroagresia – akurát z mojej strany.

Mikroagresia to bola, len ak ste vy ako beloch opravili Afroameričana alebo aj vtedy, keď ste opravili bieleho Američana?

Bieli Američania sú kapitola sama o sebe. Tí najstarší, ktorí vyrastali v iných časoch, často ani neveria, že niečo podobné sa deje. Prípadne vás ešte upodozrievajú, či si nevymýšľate. Tí mladší sa delia na dve skupiny. Jedna to z duše nenávidí a druhá to asi tiež celkom nemusí, no majú pocit, že ak sa týmto trendom prispôbia, budú mať z toho výhody. Často ide o ľudí na dobre platených vysokých pozíciách. Prípadne ide o študentov, ktorí sú predsedami alebo podpredsedami rôznych prestížnych klubov.

A nie je to správne, že sa konečne vedenie školy zaujíma o menšiny či o predchádzanie nenávisti?

Robí to veľmi výberovo. Keď som upozornil, že antisemitizmus tiež celkom nevymizol, lebo niekto na univerzitnej pôde natriekal hákový kríž, škola maximálne rozošle e-mail, že sa od toho dišancuje. Mne bolo takto povedané, že teraz nie je čas zaoberať sa Židmi, lebo na programe dňa sú iné etnické skupiny. No nie je to len o bielych alebo Židoch. Napríklad moja snúbenica pochádza z Filipín a práve Aziati sa stretávajú s asi najväčšími prekážkami.

Prečo?

Aziati sa dostávajú na prestížne univerzity v ďaleko vyšších počtoch, než je ich podiel na obyvateľstve. V posledných rokoch sa veľa diskutuje o tom, že univerzity majú pre nich implicitné kvótové obmedzenia, inak by vo férovej súťaži obsadili na univerzitách ešte väčšie množstvo študentských miest. Hovorí sa, že by išlo až o 50 percent miest. Hoci ich podiel na obyvateľstve USA sa odhaduje asi na 2 až 6 percent.

Ako také implicitné kvóty fungujú?

Napríklad voči Harvardu sa momentálne vedie súdny spor, ktorý iniciovali americkí študenti ázijského pôvodu. Univerzitu obviňujú z diskriminácie pri prijímacom konaní. Vďaka tomu musel Harvard zverejniť niektoré svoje interné dokumenty, ktoré inak neboli verejne dostupné. Vyplynulo z nich, že univerzita nehladá len na výsledky testov, ale posudzuje kandidáta „holisticky“. Harvard prideliť akési body za osobnosť, ktoré najviac dostávajú Afroameričania.

Čiže ak ste celú mladosť dreli na svojich známkach, na mimoškolských aktivitách a získali ste vysoké bodové hodnotenia v testoch, univerzita aj tak vezme menej zdatného uchádzača namiesto vás, vďaka nemerateľnému kritériu v podobe čara jeho osobnosti.

Nie je to len jeden osamotený prípad?

Žalobu proti Harvardu iniciovali študenti, no boli ďalšie podobné konania voči iným univerzitám, ktoré spustilo ešte ministerstvo spravodlivosti za Trumpa ku koncu jeho funkčného obdobia. Nová Bidenova administratíva ich stiahla.

Podme späť k vám. Nieкто by mohol povedať, že aj keď ste v USA cudzinec, narodili ste sa do strednej vrstvy, máte predpoklady dobre sa uplatniť na trhu práce na Slovensku i v Európe. Naproti tomu Afroameričania ešte pred 60 rokmi čelili realite segregácie s oddelenými toaletami či vyhradenými miestami na sedenie v autobusoch. Nezaslúžia si teraz trochu pozitívnej diskriminácie?

Pokiaľ ide o moju rodinu, moja stará mama roky pracovala v obchode za pokladňou. A aj moja mama má len stredoškolské vzdelanie. Za komunistov musela rodina skrývať, že jeden starý otec bol za prvej republiky právnik. Postihlo nás znárodnenie. Ani v reštitúciách sme nedostali všetko naspäť. Časť rodiny bola židovská, ktorá si zase cez vojnu vytrpela svoje. Narodil som sa v roku 1987 a vyrastal som v 90. rokoch na Slovensku, kde boli starosti, ako prežiť. Pokiaľ ide o posledné štyri generácie mojej rodiny, nemám pocit, že som privilegovaný a vždy ma rozosmeje, keď mi to Američania podsúvajú.

Hovoríte vlastne, že o belochoch sa nedá hovoriť ako o jednej monolitnej privilegovanej skupine.

Presne tak. Afroameričania majú v priemere vyššie príjmy ako majú občania Slovenska. No ani oni nie sú jednoliata skupina. Hoci ako celok majú Afroameričania v USA najnižšie príjmy z etnických skupín, keď idete do podskupín, v množine čiernych Američanov sa nachádzajú napríklad aj ľudia nigérijského pôvodu, ktorých príjmy i vzdelanie patria medzi tie vyššie. Úspechy nigérijských Američanov vyvracajú rôzne tie progresívne naratívy o systematickom útlaku čiernych a farebných ľudí v USA. Mimochodom, najvyššie mediánové príjmy v Spojených štátoch nemajú bieli, ale ľudia ázijského a indického pôvodu.

Ako do tejto hierarchie zapadajú Hispánci, respektíve Latinos?

Tu by som vám hneď poopravil terminológiu. (Úsmev.) Výraz „Latino“ je považovaný za politicky nekorektné označenie, lebo ako slovo zo španielčiny má ten neduh rodu: teda, že v mužskom rode je to „Latino“, v ženskom rode je to „Latina“. V akejkoľvek oficiálnej komunikácii, univerzitnej i úradnej, sa teda používa výraz „Latinx“, aby sme nerozlišovali medzi mužmi a ženami.

Senátor na Kolumbijskej univerzite – Američan mexického pôvodu – mi sám povedal, že tomu nerozumie, lebo nikto so španielskym materinským jazykom výraz „Latinx“ nepoužíva. Je to výmysel totálnej ideologickej menšiny, ktorá to nanucuje celej spoločnosti. A že sa to presadilo v úradnej komunikácii, svedčí o akomsi inštitucionálnom zajatí amerických úradov touto menšinou.

Samotní Hispánci či Latinos v USA sú z týchto označení v rozpakoch, keď sa o tom s nimi rozprávate. Napríklad Mexičan nepovie o sebe, že je „Hispánec“, ale označí sa za Mexičana, prípadne za mexického Američana, ak má už občianstvo Spojených štátov. Nálepka „Hispánca“ často vyčleňuje ľudí, ktorí sú normálne zaradení do pracovného života v USA, majú vzdelanie a žiadne stereotypy na nich nesedia. Nemalá časť z nich volila v posledných voľbách dokonca Donalda Trumpa.

Spomenuli ste výraz „Latinx“. V poslednej dobe som zachytil aj výraz „womxn“, namiesto „women“ (ženy). Čo je toto za podivuhodný novotvar?

To je jeden z posledných dystopických orwelliánskych updatov. Keďže tradičný anglický výraz pre ženy „women“ obsahuje to hanlivé slovo „men“ (muži), vkladá sa tam písmeno „x“. Aj v tomto prípade ide o dôsledok politickej korektnosti. Nikto vlastne netuší, ako sa to vyslovuje. Nájdete to čisto iba v písomnej forme.

Keď ste sedeli v akademickom senáte vašej univerzity, otvárali ste tieto témy? Zvykli ste Američanom hovoriť do očí, že vám tieto ich nové pokrokové trendy pripomínajú staré pomery u nás spreď roka 1989?

Otvoril som túto tému párkrát. A s každým ďalším razom to z mojej strany bolo opatrnejšie. Som sklamaný sám zo seba, ako mi „lepilo“. Keď mi moji rodičia alebo starí rodičia rozprávali o totalite, kládol som si otázku, prečo sa voči tomu nevymedzili. Bol som sklamaný z toho, čo sa mne javilo ako ich strach alebo konformita. No v Spojených štátoch som na vlastnej koži pocítil, že to vôbec nie je jednoduché, ak vaša akademická alebo pracovná budúcnosť závisia od vášho zaradenia sa do šíku.

Akým spôsobom ste tieto otázky otvárali?

Prvý raz to bolo veľmi opatrne vlani v lete, keď Ameriku zachvátili protesty po zabití Georgea Floyd. Inak, k tomu jedna poznámka. V roku 2019 v New Yorku ubodali mladiství afroamerickí páchatelia bielu študentku Barnard College, partnerskej školy Kolumbijskej univerzity, asi dvesto metrov od univerzitného areálu.

Univerzita vydala vyhlásenie s úprimnou sústrasťou a na pár mesiacov sa posilnila prítomnosť polície v oblasti. Potom bol zabitý George Floyd v 1500-kilometrov vzdialenom meste. Kolumbijská univerzita následne rok rozosiela e-maily, ako veľmi jej záleží na rasovej rovnosti a spravodlivosti.

Keď mi prišiel asi 58. e-mail, ako akademický senát musí zaujať stanovisko a dištancovať sa od newyorského policajného zboru, napísal som, že možno sú aj iné a urgentnejšie problémy, ktoré treba riešiť. Vyjadril som sa tiež, že by bolo fajn, keby zahraniční študenti neboli neustále vťahovaní do vnútroamerických politických sporov medzi demokratmi a republikánmi. Snažil som sa to napísať

oveľa diplomatickejšie, ako to teraz reprodukujem.

Napriek tomu sa jedna afroamerická študenta na mňa vulgárne osopila, že mám byť ticho a že toto nie je čas, aby som sa vyjadroval. To bolo zase z jej strany formulované o dosť expresívnejšie, než to tu reprodukujem. Podal som na jej správanie teda sťažnosť. Po mesiaci som dostal odpoveď, že ak by sa to opakovalo, mám sa ozvať, ale momentálne to riešiť nebudú. Neviem, či by boli takí blahosklonní, keby sa táto výmena udiala v opačnom garde.

Čo by ste povedali na námietku, že tieto progresívne „woke“ úlety sú v zásade obmedzené na univerzitné campusy, zvyšok Ameriky je v poriadku a aj vaši spolužiaci z toho vyrastú, keď sa zaradia do pracovného života?

Keby to aj bola pravda, škoda sa predsa už stala. Ak niekto nedostal prácu, lebo je muž či beloch, prípadne dostane kvôli tomu len menej ohodnotenú prácu, než na akú má, potom to má dopad na vaše celoživotné príjmy, na váš rodinný stav a tak ďalej.

Druhá vec je, že toto sa ani zďaleka netýka len otázky slobody slova na univerzitách. Toto je často redukcionistická optika, s ktorou sa stretávam u Európanov. O univerzitách to bolo možno pred dvadsiatimi rokmi, keď sa to celé začalo. Dnes sme úplne inde. Sloboda slova na univerzitnej pôde už celé roky neexistuje.

Narážate na prípady rôznych protestov univerzitných študentov proti konzervatívnym rečníkom?

Nielen. Kopec ľudí prišlo za mnou ako senátorom, aby sa mi zdôverili, že sa už nemôžu slobodne vyjadrovať. No deje sa to v celej spoločnosti. Keď sa chcete zamestnať v niektorej z veľkých firiem zo zoznamu Fortune 500, v sto percentách prípadov sa s tým stretnete. No v menších startupoch sa stretnete s podobným prístupom. Keď skončíte vysokú školu, pokračuje to, kamkoľvek sa pohnete.

Stretnete sa s tým aj vtedy, keď ste na vysokú školu nešli. Jedna sieť potravín zašla až tak ďaleko, že začali dávať k potravinám kartičky o tom, či ich výrobca je vlastnený nejakou menštinovou etnickou skupinou. Aj keby ste zostali doma s deťmi, už ani pri nákupoch sa tomu nevyhnete.

Čo chcete, aby si ľudia na Slovensku vzali z tejto vašej skúsenosti?

Bol by som rád, keby sa ľudia, ktorí sú liberálneho zmýšľania podobne ako ja, vyvarovali intelektuálneho zjednodušovania politických sporov tak, že „dobrí“ a „zlí“ sú už dopredu daní. A tiež, aby sa zoznámili s realitou „on the ground“, teda priamo na mieste.

Tieto trendy sú už prítomné nielen v USA, ale, žiaľ, aj v Európe – na Slovensku našťastie zatiaľ menej. Prial by som si, aby sa naši ľudia o tomto dozvedeli viac a aby si položili otázku, či niečo podobné chcú zažívať aj u nás doma. Bolo by fajn, keby ľudia s intelektuálnou zvedavosťou skúmali naratívy, ktoré sa im ponúkajú z intelektuálnych zdrojov a aby porovnávali, či sa zhodujú s realitou.

Čo by ste povedali čitateľovi, ktorý by vám položil otázku: „Ak začínajú byť pomery v USA také neznesiteľné, prečo tam stále ostávate?“

Možno tu ani nezostanem. Úprimne, mám už toho tak dosť, že začínam hľadať možnosti pre návrat do Európy. No nerád by som bol, aby to skončilo presunom z dažďa pod odkvap. Vnímam, že podobný problém existuje v Spojenom kráľovstve i v západnej Európe. Na Slovensku zatiaľ nie, hoci prvé lastovičky si všímam aj u nás doma. V každom prípade, áno, chcem sa vrátiť.

Na začiatku rozhovoru som sa vás spýtal, koho ste volili v posledných parlamentných voľbách. Zmenila vaša americká skúsenosť aj pohľad na slovenskú politickú scénu?

Do istej miery určite. Keby strana Spolu zostala pohromade, stále by išlo pre mňa o prijateľný politický subjekt. No po voľbách tam došlo k implózii, viacero ľudí odtiaľ odišlo, vrátane tých, ktorých som považoval za najväčších odborníkov, a stala sa z toho taká čudná environmentálna strana. Toho, čo predstavuje PS, by som sa nedotkol ani tágom na biliard.

Volby nie sú súťažou krásy, žiadneho jasného šampióna nemám, no zo súčasnej ponuky strán mi SaS vychádza ako najprijateľnejšia. Hoci je to paradox, lebo som ich dosť dlho vnímal ako stranu, ktorá v roku 2012 povalila vlastnú vládu. Dnes to tak vyhranene už nevidím, lebo mám pocit, že pokiaľ ide o určité reformné kroky, ktoré Slovensko potrebuje, SaS je v nich aspoň trochu činná.

Zdroj: <https://www.postoj.sk/>